

Tröskelbegreppet

- Det gränslösa begreppet

Abstract

The threshold concept is a popular term at the moment in contemporary Swedish defense alignment and defense debate. Terms like threshold, with various meanings and adopted usage can be confusing in what the real definition of the term actually are.

The problem with unclear definitions of terms such as the threshold is that it could lead to misconception or in worse case become a word of platitude, another empty phrase without any meaning at all.

The main purpose of this study is to illustrate and widen the definition of how to understand the threshold concept within the Swedish Armed Forces.

By analyzing and comparing three of the Swedish Armed Forces most important policy-oriented- and doctrine documents, this paper will analyze the threshold concept by using John Gerring's theory of Good Concepts.

The results of this paper shows that the threshold concept is due to the amount of attributes and boundedness connected in the definition of the concept makes the phenomena intuitive unclear and indeterminable in range.

Nyckelord: tröskeleffekt, tröskelförsvar, tröskel, begreppsutredning, John Gerring, Good Concepts

Antal ord: 9000

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering	1
1.2	Tidigare forskning	2
1.3	Forskningslucka	4
1.4	Syfte och frågeställning	4
1.5	Disposition	5
2	Teori	6
2.1	Familjaritet (Familiarity)	7
2.2	Resonans (Resonance)	7
2.3	Återhållsamhet (Parsimony)	7
2.4	Sammanhang (Coherence)	8
2.5	Differentiering (Differentiation)	8
2.6	Djup (Depth)	8
2.7	Teoretisk nytta (Theoretical utility)	8
2.8	Praktisk nytta (Field utility)	9
3	Metod	10
3.1	Kvalitativ textanalys	10
3.2	Forskningsdesign	10
3.3	Metod för datainsamling	11
3.4	Material och urval	11
3.5	Operationalisering	12
4	Analys	14
4.1	Analys av familjaritet	14
4.1.1	Analysenheternas definition av tröskelbegreppet	14
4.1.2	Lexikal betydelse	16
4.2	Analys av återhållsamhet	17
4.3	Analys av sammanhang	19
4.4	Analys av differentiering	22
4.5	Analys av djup	23
4.6	Analys av teoretisk nytta	23

4.7	Analys av praktisk nytta	24
4.8	Sammanfattning av analysen	25
5	Avslutning.....	26
5.1	Svar på forskningsfrågan	26
5.2	Slutsatser.....	27
5.3	Förslag på framtida forskning.....	28
6	Referenser.....	29

1 Inledning

Ett utdrag ur Försvarsmaktens vision menar: ” *Tröskeeffekten är kärnan i ett starkare försvar, som möter varje hot och klarar varje utmaning. Den militära tröskeln ska verka avhållande och få en potentiell angripare att noga överväga riskerna med att angripa vårt land.*”¹ Tröskelbegreppet har blivit ett begrepp som används flitigt inom försvarsmyndigheterna och den försvarspolitiska sakdebatten, men framför allt i Försvarsmaktens styrande dokument.

I Försvarsmaktens militärstrategiska koncept beskrivs hur Sverige skall försvaras tillsammans med övriga totalförsvaret och att det militära försvaret först och främst utgör en *tröskel* för den som vill angripa eller utöva påtryckningar på Sverige. Detta ska åstadkommas genom trovärdighet i krigföringsförmågan och förstärkas genom tillgänglighet av dugliga krigsförband samt nära samarbete med andra myndigheter, företag, stater och organisationer (Försvarsmakten, MSD 16, 2016, s.8).

Trots att det finns många luckor i forskningen kring tröskelbegreppet har framför allt Försvarsmakten valt att utveckla doktriner och strategiska inriktningar runt detta begrepp.

Robert Dalsjö ger en metaforisk definition av tröskel i brist på teori eller litteratur i ämnet i sin rapport *fem dimensioner av tröskelförsvar*: ”[...]som leder tanke till ett blygsamt hinder som avgränsar ett rum från ett annat, eller som avgränsar ute från inne. Trösklar utgör i någon mån ett hinder för föremål att flyttas eller flytta sig från A till B. Höga trösklar är obekväma att passera, men håller bättre ute vatten, smådjur, skräp etc.[...]Slutligen kombineras vanligen trösklar med en dörr som kan stängas och också låsas” (Dalsjö, 2017, s. 15).

Som ovanstående citat antyder, finns en relevans i att undersöka vad vi läser in i tröskelbegreppet för vår förmåga att förstå och implementera det i kontexten som det verkar i.

1.1 Problemformulering

Svensk säkerhets- och försvarspolitik är realpolitik som pågår i realtid, samtidigt som Försvarsmakten genomgår en förändringsprocess, där tillväxt är den drivande kraften för förändring för att skapa det som man benämner som ett försvar med tröskeeffekt. I den försvarspolitiska debatten har jag noterat att det används konceptuella termer som är diffusa och relativt sett vida i sin betydelse. I vissa fall spelar den historiska kontexten roll i vilken epok man använder termen och jämför dåtid med nutid.

---

¹ Försvarsmakten 1 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.forsvarsmakten.se/sv/om->

Tröskelbegreppet (i denna uppsats innefattas tröskel- och tröskeleffekt, i den mån de särskrivs kommer den behandla just det enskilda begreppets särskild betydelse) som återfinns i Försvarsmakten vision och styrande dokument, inom övriga försvarsmyndigheter, men även inom den politiska arenan.

Man kan utröna tre generella olikheter av betydelsen i förhållande till kontexten som begreppet användas i, huvudsakligen inom följande områden;

- i) den låga tröskeln Ryssland har för att använda militära maktmedel mot oss;
- ii) tröskeln andra länder har för att komma till vår undsättning i händelse av att vi blir/blivit angripna;
- iii) tröskeln som vi själva vill skapa för att en angripare ska avstå att sin aggression, som ett angrepp skulle innebära oavsett konfliktnivå.

Genom att förhålla sig till Westberg analytiska ramverk (Westberg, 2016, 21-23) kan det konstateras att de två förstnämnda områdena ligger på den politiska nivån och används främst i texter/sammanhang som handlar om att formulera *säkerhetsmålsättningar*, medan den sistnämnda återfinns på myndighetsnivåer.

Främst inom Försvarsmakten och används som förklaring utifrån att skapa inriktningar och militärstrategiska doktriner - *insatsstrategier*, men även hur vi skall skapa och utforma det militära försvaret på kort- och lång sikt – *resursstrategier* (Edström & Gyllensporre, 2014, s.23; Westberg, 2015 s.23).

Det blir problematiskt när man i en text vision, doktrin eller styrdokument skall förhålla sig till relativt odefinierade, konceptuella och tvetydiga fenomen i en praktisk förändringsprocess som skall kommuniceras inåt i organisationen, men även externt till andra organisationer, allianser och i vissa fall andra stater.

Otydlighet i begrepp kan leda till långvariga policymisslyckanden som påverka säkerhetsstrategin i form av oförmåga att realisera nationella mål som undergräver trovärdigheten i en säkerhetsstrategi (Westberg, 2015, s.45).

1.2 Tidigare forskning

Gällande den tidigare forskningen runt tröskelbegreppet kan man nämna tre rapporter av vetenskaplig karaktär för att sortera ut de som är inlägg i den försvarspolitiska debatten.

Dessa rapporter behandlar tröskelbegreppet utifrån olika utgångspunkter.

Tidigare forskning av relevant karaktär inom detta område är begränsad och det är i huvudsak dessa tre rapporterna som finns inom ämnet.

Den första är Krister Andéns rapport *Krigsavhållande tröskelförmåga – det svenska försvarets glömda huvuduppgift* som Totalförsvarets forsknings institut, FOI gav ut 2014. I denna rapport används termen ”avhållande tröskelförmåga” istället för avskräckning som författaren inte anser tillräckligt beskriver en småstats konventionella försvar. Andén delar upp avhållande förmåga i två typer: den ena som syftar till att *blockera* en angripares handlingsmöjligheter (*deterence by denial*) (Andén, 2014, s. 49) och menar här att denna möjlighet inte längre är realistisk. Detta på grund av att svenska försvarets storlek är för litet för att möta en stormaktsaktör och det moderna samhällets sårbarheter är för omfattande för att skydda mot moderna bekämpningssystem. Den andra förmågan som syftar till att ge uppoffringar i en

vidare dimension, dvs. höja priset som angriparen måste betala för angreppet (*deterrence by punishment*) framför allt genom att ta konflikten till en nivå där omvärlden inte längre kan ignorera den (Ibid)

Vidare belyser studien att Sverige, Norge och Finland strategiskt hänger samman och att nära samarbete och samordning kan stärka den regionala tröskelförmågan, och därmed lyfta konflikten till en nivå där den inte kan ignoreras av omvärlden. (Ibid, 2014, s.54)

Detta menar Andrén att man åstadkommer genom att det inte finns något gap mellan hot som är för stora för den samlade tröskelförmågan i Norden, och för små för vår transatlantiska omvärld, i förlängningen USA. (Ibid, s. 64)

Andréns slutsats är att avhållande försvarsförmåga i framtiden inte kan grunda sig på enbart på reaktiv defensiv förmåga, utan hävdar att en offensiv tröskelförmåga måste innehålla flexibel och uthållig offensiv potential i syfte att tillfoga en angripare strategiska förluster och uppoffringar på stor bredd. (Ibid, 2014, s .5)

Den andra rapporten som är av vetenskaplig vikt är Madelene Lindström & Fredrik Lindvall, *Vill du ha fred rusta för krig – Perspektiv på en svensk tröskel* från 2014. Denna studie syftar till att visa olika perspektiv på en svensk tröskel för att avskräcka militärt och påtryckningar (Lindström et al, 2014, s.4). Författarna av denna rapport tar sin utgångspunkt i avskräckningsteori, och menar att en tröskel kan ses som en begränsad avskräckning. Enligt rapporten handlar avskräckning om tre delar som samverkar: viljan att möta ett angrepp, förmåga att möta ett angrepp och trovärdig kommunikation av vilja och förmåga att möta ett angrepp (Ibid).

Studien gör en ansats till definition och möjliga grunddrag av en svensk tröskel där författarna hävdar att en tröskeleffekt utgör den påverkan försvararen har på angriparen före denna bestämmer sig för ett eventuellt angrepp (Ibid, 2014, s. 40). Lindström och Lindvall hävdar vidare att en annan tröskeleffekt uppstår då angreppet påbörjas och angriparen står inför att fullfölja angreppet eller ej. (Ibid, 2014, s.40). En *tillräcklig* tröskel uppnås när en angripare avstår från väpnat angrepp, eller känner sig tvungna att öka sin insats för att ha en chans att lyckas eller fullfölja angreppet (Ibid, 2014, s. 40).

Vidare utvecklar författarna behovet av att tröskeln kopplas till tre faser där den första är att få angriparen att inte överväga ett angrepp – som författarna beskriver som att avskräcka från beslut om angrepp. (*general deterrence*) Andra fasen är att försvararen vidtar åtgärder som direkt avskräcker ett beslut om angrepp. (*eng. immediate deterrence*) Den sista fasen är om angriparen väljer att angripa. Försvararen försöker då att avvärja (*coercion*) angreppet, vilket kan få utfallen att angreppet stoppas, begränsas eller slutförs (Ibid, s 40-41).

Den tredje rapporten är Robert Dalsjö: *Fem dimensioner av tröskelförsvar* publicerad 2017 av FOI.

Syftet med Dalsjö's rapport är att kartlägga definitioner och dimensioner av tröskelbegreppet för att skapa klarhet och skapa en begreppsapparat som är användbar (Dalsjö, 2017, s. 39). Dalsjö baserar sin rapport på de två ovanstående FOI-rapporterna. Studiens slutsatser är att termen ”tröskel” och ”avskräckning” inte är synonymer, trots att de frekvent används som sådana. Termen tröskel kan också ha betydelser som inte innefattas av begreppet avskräckning (Ibid, s.15).

Dalsjö menar att begreppet avskräckning ligger logiskt *före* en angripares beslut om att vidta någon åtgärd eller helt avstå från den. Emellertid kan termen tröskel ha en effekt senare i händelseutvecklingen utifrån det att avskräckningen misslyckats, detta skeende ligger *efter* en angripares beslut om angrepp eller eskalering (Ibid). Dalsjö menar att det är mer relevant att se tröskelbegreppen som fem överlappande dimensioner: avskräckning, försvar/hinder, markör, larmklocka och snubbeltråd.

1.3 Forskningslucka

Som forskningsöversikten visar, så finns det olika synsätt och innehåll för hur vi skall förstå tröskelbegreppet utifrån vetenskapliga analyser. Syftet med vetenskapen är dels att skapa en gemensam förståelse och en fungerande begreppsapparat. Det är med ett gemensamt språk bestående av intuitiva begrepp som är avgörande för vår förmåga att implementera komplexa begrepp som t.ex. tröskelbegreppet, som vidare teoribildning kan ske.

En anledning till att undersöka en gemensam förståelse av ett begrepp ytterligare är att otydlighet kan leda till begreppsförvirring och i vissa fall skapa begreppsplattityder, dvs att man använder sig av fenomen/begrepp som saknar innebörd (Goldman, 2013 s.10).

Metodpraktikan menar att när det handlar om det tydliga språkbruket gäller det att skilja mellan termer, begrepp och verkliga fenomen. Termer består av ord eller etiketter för att sätta namn på begrepp och fenomen. Begrepp är ”vetenskapens byggstenar” och utgörs av förställningar eller tankar där egenskaperna är preciserade (Esaiasson et al, 2017, s 21).

Avsaknaden av en tydlig begreppsdefinition av tröskelbegreppet är uppenbar.

Att göra en grundläggande begreppsanalys av tröskelbegreppet som försöker sätta ramar för vad begreppet innehåller och hur användbart innehållet i sin tur är, skulle kunna öka förståelsen för tröskelbegreppet.

1.4 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka och vidga förståelsen av tröskelbegreppet utifrån John Gerrings begreppsutredande modell i en akademisk kontext.

I Försvarsmaktens bruk av tröskelbegreppet i visioner, doktriner och styrande dokument, förutsätts att begreppet har en etablerad användning och är implementerad inom myndigheten. Genom att analysera och kategorisera betydelseerna utifrån ett myndighetsperspektiv kan den teoretiska innebörden av begreppet vidare diskuteras.

På så sätt tillför analysen öka förståelsen och tydliggöra hur begreppet användas i sitt sammanhang.

Frågeställningen som uppsatsen ämnar undersöka:

Hur kan man förstå tröskelbegreppet inom Försvarmakten utifrån John Gerrings begreppsutredande modell?

Tröskelbegreppet i denna uppsats kommer att avgränsas till att inte operationaliseras i syfte för att pröva empirisk forskning. Därför görs inget ställningstagande av vilken definition som vore mest lämplig för begreppet.

1.5 Disposition

I det andra kapitlet redovisas det teorival som är gjort för uppsatsen och en presentation av densamma. Det tredje kapitlet berör metoddiskussion samt val av empiriskt material. Kapitlet utmynnar i ett anpassat analysverktyg utifrån vald teori. Fjärde kapitlet avhandlar analysen av tröskelbegreppet utifrån av uppsatsens frågeställning. Kapitlet avslutas med en sammanställning av resultaten av analysen. Det femte kapitlet omfattas av svar på forskningsfrågan, slutsatser samt förslag på framtida forskning.

2 Teori

Teorin i denna uppsats utgår från John Gerring teori *What Makes a Concept Good? – A Criterial Framework for Understanding Concept Formation in Social Science*². Hans analysmodell för begreppsbildning benämns *Good Concepts – användbara begrepp*. Teorin tar sin utgångspunkt i hur Giovanni Sartori beskriver konceptanalyser i *Social Science Concepts. A systematical analysis*. Sartori hävdar att de analysverktyg man använder för att analysera begrepp/koncept utgår från tio regler för att forma ett begrepp.

Gerring hävdar snarare att begreppsmässig relevans bör uppfattas som ett försök att svara på en standarduppsättning kriterier, vars krav finns i bildandet av alla samhällsvetenskapliga begrepp (Gerring, 1999, s 357). Gerring menar att konventionell begreppsbildning hänvisar till tre aspekter av ett begrepp:

- a) De händelser eller fenomen som ska definieras
- b) Egenskaper eller attribut som definierar dem
- c) Etikett som täcker både a och b (termen)

Konceptbildning är således en triangulär företeelse; bra begrepp uppnår en korrekt anslutning mellan a, b och c (Ibid, s. 357-358).

Vidare menar Gerring att istället för att erhålla begreppsbildning som en metod med en fast uppsättning regler och ett bestämt resultat, ser han det som en varierande dynamisk process som innebär avvägningar bland åtta av nedanstående kriterier³; (Ibid, s. 357)

- i) familjaritet (*familiarity*).
- ii) resonans (*resonance*);
- iii) återhållsamhet (*parsimony*);
- iv) sammanhang (*coherence*);
- v) differentiering (*differentiation*);
- vi) djup (*Depth*);
- vii) teoretisk nytta (*theoretical utility*);
- viii) praktisk nytta (*field utility*);

Jämförelsevis med Sartoris teori lämnar Gerrings teoriutveckling mindre tolkningsutrymme för användaren vilket ger den högre reabilitet (Ibid, s. 388-389) I kommande avsnitt kommer kriterierna att beskrivas.

---

³ Dessa är fritt översatta av författaren i syfte att inte blanda svenska och engelska i den löpande texten.

2.1 Familjaritet (Familiarity)

Det första kriteriet som Gerring tar upp är familjaritet, d v s hur bekant begreppet är för mottagaren. Med detta kriterium menar han vilken grad som en definition ”är vettig” eller är intuitivt ”tydlig”. Detta beror på vilken grad den överensstämmer eller kolliderar med etablerad användning – inom vardags- eller fackspråk. Om en term definieras på ett mycket udda sätt är det osannolikt att den förstås eller behålls (Ibid, s. 368).

Familjaritet i *definitionen* av en term uppnås genom att införliva så många av dess standardbetydelser som möjligt och utreda om de står i motsats till varandra.

Här menar Gerring att det är användbart att skilja mellan grundläggande kännetecken för en term – och de som är perifera (Ibid).

Familjaritet i termen uppnås genom att finna ordets lexikala betydelse och kan uppnås genom att hitta det ordet som förnärvarande mest exakt kan beskriva fenomenet. Om inga definitioner finns för en term, eller att de inte tillräckligt kan beskriva fenomenet i fråga, får man inte enligt Gerring uppfinna en ny term. Detta menar han är den största kränkningen man kan göra i detta kriterium, eftersom det innebär att man skapar en ny term utan någon mening eller användningsområde överhuvudtaget (Ibid, s.368).

2.2 Resonans (Resonance)

I detta kriterium utreds varför vissa termer fastnar medan andra termer, med nästan identiska betydelser försvinner i mängden, d. v. s hur stort genomslag har begreppet. Gerring pekar på en faktor som direkt härrör begreppsbildning och är vad som kallas ”kognitivt klick” på en given term som han *kallar resonans*. För att vara säker menar Gerring, är sökandet efter resonans ofta motstridigt med andra kriterier. Att sätta slagkraftiga etiketter frestar på precis som ovanstående kriterium (familjaritet), nämligen att hitta på nya ord för att ersätta existerande ord eller att välja exotiska alternativ framför vanliga ord.(Ibid, s. 370). Att generalisera vad som ger bra resonans är däremot svårare i denna teori. Detta kan bestå i hur man uppfattar ett uttryck, hur stora likheter det finns med närbesläktade termer och hur det de facto ser ut i skrift. (Ibid, s.371). Detta kriterium kommer inte att analyseras i detta arbete.

2.3 Återhållsamhet (Parsimony)

Användbara begrepp har inte ändlösa definitioner och attribut. Snarare bör de vara återhållsamma så att de inte skall vara sammankopplade med ändlösa betydelser. En lång rad av betydelser, även om de är nära besläktade med närliggande attribut kommer att skapa en besvärlig och otillräcklig semantiskt betydelse (Ibid, s.371). Komplexiteten i ett begrepp kan i slutändan leda till missförstånd och Gerring menar att ett begrepp som inrymmer en effektiv sammanslagning av alla attribut, kan begreppet beskriva ett komplext fenomen – vilket medför att etiketten och inte begreppet är sparsamt (Ibid, s. 372).

2.4 Sammanhang (Coherence)

Det viktigaste kriteriet enligt Gerring innebär att det måste finnas ett internt sammanhang mellan begreppet och de attribut som bildar ett begrepp. Likaså måste egenskaperna som kännetecknar fenomenet i fråga höras ihop (Ibid, s. 373). Här exemplifierar Gerring begreppet *ideologi* som ett inkonsekvent begrepp eftersom det kan innehålla många motsägelsefulla attribut, t ex beskrivs termen inom samhällsvetenskapen som ett sammanhängande system av idéer som främjar social förändring, men även som ett idésystem vilket förhindrar förändring. I detta kriterium uppmanar Gerring att göra val bland vart och ett av dessa motsägelsefulla attribut och om möjligt slå samman dessa attribut runt en och samma kärnbetydelse. Om dessa överensstämmer med varandra har begreppet en hög grad av sammanhang (Ibid, s.374-375).

2.5 Differentiering (Differentiation)

I kriteriet differentiering syftar Gerring inte bara på *hur* ett begrepp förstås, utan även på *hur* det *bör* förstås. Ett begrepps differentiering härstammar från tydligheten i dess gränser inom ett område med liknande termer. Ett dåligt avgränsat begrepp har definitionsgränser som överlappar med närliggande begrepp (Ibid, 1999, s 376).

2.6 Djup (Depth)

Det större syftet med begreppsbyggande är inte enbart att uppnå klarhet i kommunikation, utan också uppnå effektivitet i kommunikationen. Här försöker Gerring att paketera samman attribut som är likvärdiga. Ju större antal attribut som delar betydelse av ett fenomen, desto större djup har begreppet (Ibid, 1999, s.380).

2.7 Teoretisk nytta (Theoretical utility)

I detta kriterium hävdar Gerring att användbara begrepp bidrar till formulering av teorier. Teorier behöver begrepp som byggstenar för att kunna klassificera, beskriva och avgränsa teoribildning. Bidrar ett begrepp till detta menar Gerring att det har hög teoretisk nytta inom det område det verkar i (Ibid, s. 381-382).

2.8 Praktisk nytta (Field utility)

I sista kriteriet beskriver Gerring vilken påverkan begreppet kan ha på närliggande begrepp inom ett område. Om begreppet omformuleras på bekostnad av ett annat begrepps funktionalitet betraktas detta som negativ påverkan på ett begrepp. Om det nya begreppet egentligen bara gör anspråk på att vara 'nyckelbegreppet' som alla andra termer kretsar runt och inte bidrar med någon ny funktionalitet har inget nytt åstadkommit. Det enda som har tillförts är en ny etikett. Ju mer heltäckande ett begrepp kan beskriva ett fenomen, desto bättre blir det enskilda begreppet för att passa inom ett område (Ibid, s. 383).

3 Metod

I detta kapitel redogör jag för den metod och design som är vald för att få fram mina resultat. Vidare i kapitlet redovisas uppsatsens huvudmaterial som valts ut till analysenheter. Kapitlet avslutas med en operationalisering och presentation av analysverktyget som är skapad utifrån John Gerrings begreppsutredande teori. Ansatsen med denna uppsats är vara kvalitativ.

3.1 Kvalitativ textanalys

Studiet av tröskelbegreppen i denna uppsats kommer att vara kvalitativ textanalys i syfte att förstå en mening och sammanhang (Esaiasson et al, s. 211) i en begreppssamling. Genom kvalitativ textanalys kan man systematisera och strukturera den analytiska massan man vill undersöka genom att undersöka de delar av en eller flera texter som man anser mer viktig än andra. Frågorna man ställer sig i den kvalitativa textanalysen härrör ur hur tröskelbegreppet som fenomen gestaltas, vilken definition den tillskrivs i viss kontext och av vem eller vilka (Ibid, s.212). Kvalitativa textanalyser kan delas upp i två huvudtyper – de systematiserade- och de kritiskt granskande undersökningarna. De systematiserade undersökningarna försöker strukturera och plocka ut den övergripande mening tematiskt *och* systematiskt. De kritiskt granskande undersökningarna syftar till att klargöra idéer, men även att kritiskt särskåda innehållet (Ibid, s.213-214). I denna uppsats har jag valt att systematiskt undersöka analysenheterna utifrån Gerrings kriterier i teorin *Good Concepts*.

3.2 Forskningsdesign

Inledningsvis görs en kvalitativ textanalys och genomlysning av Försvarsmaktens styrande dokument i syfte att jämföra samma begrepp inom en myndighet. För att systematisera och strukturera detta arbete kommer operationalisering av vald teoretisk modell ske som analytiskt ramverk enligt de kriterier som beskrivs ovan. Den valda teorin gör att analysen blir av normativ karaktär, eftersom kriterierna i teorin utgörs av måttstockar för värderingar av tröskelbegreppet. Analysen strävar till att komma fram till hållbara principer genom att skapa underlag för ett ställningstagande av det som undersöks (Ibid, s. 43-44).

På detta grundval kan tröskelbegreppet analyseras i syfte att svara på forskningsfråga.

3.3 Metod för datainsamling

I inledningen av detta kapitel hänvisas att ansatsen för denna uppsats är kvalitativ och metoden är systematiserande kvalitativ textanalys. Enligt den utmärkta boken *Metodpraktikan* innebär det att klargöra idéstrukturerna genom att ta fram och förklara innehållet av texter och kategorisera och förenkla texternas komplexa innehåll (Esaiasson et al, 2017, s. 213).

Omfattning av insamlingen av data som har skett i två steg. Det första steget har varit genomläsning av texter för att analysera rätt innehåll och sortera dessa för uppsatsens ämne. Det andra steget är att har varit att plocka ut rätt innehåll i texterna kopplat till ställd forskningsfråga. Därefter har sammanställning av dessa genomförts digitalt för att kunna sortera och påbörja analys av materialet.

3.4 Material och urval

Urvalet av material har skett på grundval av forskningsfrågan och syftet med uppsatsen.

För uppsatsens validitet har materialet valts utifrån att den skall beskriva företeelsen i den kontext som den verkar i. Detta har medfört att det analyserande materialet är snävt snarare än brett, eftersom den endast omfattar myndigheten Försvarmakten. Följande kriterier har varit vägledande i att göra urval: i) texterna är publicerade och fastställda av Försvarmakten, ii) omfattar tröskelbegreppet, iii) publikationerna avhandlar innevarande försvarsbesluts period eller kommande, denna avgränsning är medvetet gjort utifrån relevans kopplad till aktualitet.

Materialet (analysenheterna) representerar de dokumenten inom Försvarmakten som ger mest aktualitet och relevans för närvarande och ska på så sätt tillföra uppsatsens slutsatser intern validitet (Ibid, s59).

Nedan presenteras analysenheterna innehåll och syfte kort.

Slutlig redovisning av Försvarmaktens perspektivstudie 2016-2018 – Tillväxt för ett starkare försvar

Perspektivstudien syftar till att identifiera vägval för försvarmaktens fortsatta långsiktiga inriktningsarbete, och sträcker sig till 2035 och bortom. Perspektivstudien utgör ett underlag från Försvarmakten inför kommande försvarspolitiska inriktningsbeslut gällande efter år 2020.

Perspektivstudien är en del av ett myndighetsövergripande arbete med studier och processer där alla stridskrafter och funktioner i Försvarmakten samt Försvarets materielverk (FMV) och Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) bidragit i (Försvarmakten, 2018, s. 8).

Kraven på Försvarmakten har i denna studie operationaliserats i tre militärstrategiska målsättningar; i) att förneka en motståndares möjligheter att nå sina målsättningar innan ett väpnat angrepp; ii) bryta en angriparens anfallskraft vid väpnat angrepp och iii) oavsett konfliktnivå verka regionalt stabiliserande. Utifrån dessa målsättningar har ett försvarsmaktskoncept utvecklats som utmynnar i Försvarmaktsstruktur 2035

(FMS 35) som studien föreslår som målbild för utveckling av en långsiktig försvarsförmåga (Ibid, s. 6).

Militärstrategisk doktrin-MSD 16

MSD 16 inriktar hur militära maktmedel skall användas för att uppnå de Militärstrategisk säkerhetspolitiska målsättningarna. Således beskriver Militärstrategisk doktrin MSD 16 hur vi skall försvara Sverige.

Doktrinen syftar till att tydliggöra det militärstrategiska konceptet och hur en ledningsfilosofi ska svara för att vidmakthålla en militärstrategisk utgångspunkt för Försvarsmaktens ledning i fred kris och krig. Vidare ska MSD ge en signal till omvärlden om hur Försvarsmakten avser nyttja det militära försvaret. MSD 16 ska ses som förändringsmotor och långsiktig kurs för hur det militära försvaret ska användas. Slutligen ska doktrinen också utbilda på kopplingen strategi-militärstrategi inom ramen för begreppen krigföring och krishantering.

Försvarsmaktens Strategiska Inriktning 2015, ändringsutgåva 2 (FMSI 2015 Ä2)

I Försvarsmaktens strategiska inriktning (FMSI) anges Försvarsmaktens övergripande inriktning och långsiktiga mål för verksamhet, produktion och organisation. FMSI ska utgå från av statsmakterna givna uppgifter och tilldelade ekonomiska anslag. FMSI inriktar även försvarsplaneringen samt forskning och utveckling, bl.a. Perspektivstudien.

Analysenheterna hänger samman att Försvarsmaktens Strategiska Inriktning och Militärstrategisk doktrin 16 sammanfattar den politiska viljan av svensk säkerhetspolitiska målsättningar – där den första bryter ner det till inriktningar och planer, medan doktrinen beskriver hur försvaret av Sverige ska gå till. Perspektivstudien är en vision i det långsiktiga perspektivet, för att beskriva hur det militära maktmedlet skulle kunna inriktas och denna har en mer rådgivande roll till den politiska nivån för kommande försvarspolitiska beslut. Dessutom skall den beskriva för Försvarsmakten hur myndigheten långsiktigt skulle kunna inriktas.

3.5 Operationalisering

Syftet med operationaliseringen är att skapa ett anpassat analysverktyg som innehåller sju av Gerrings åtta operationella indikatorer. Detta i syfte att hans begreppsbyggande modell bidrar med systematisering och kategorisering av data som analysen består av. På så sätt kommer begreppsvaliditeten i detta arbete uppnås av att den valda begreppsteorin utgör en god teoretisk relevans för analysen och på så sätt minska risken för systematiska-, slumpmässiga- och osystematiska felkällor. Detta medför att analysens begreppsvaliditet och reabilitet tillsammans ger god resultatsvaliditet (Esaiasson et al, 2017, s. 64).

I nästa steg kommer analysenheterna testats mot de sju av de åtta kriterierna i teorin. För detta ändamål har ett analysverktyg skapats med följande (Tabell 1).

Analysen kommer inte omfattas av kriterieriet resonans eftersom begreppet i fråga är en etablerad term som redan är implementerad i Försvarmakten. På grund av detta bidrar detta kriterium inte till att besvara forskningsfrågan och avgränsas således.

	Uppfylls om:	Uppfylls icke:
Familjaritet	- Definitionerna av begreppet överensstämmer	- Definitionerna av begreppet överensstämmer inte
Återhållsamhet	- Kort etikett (ett ord) - Alla attribut kan förklara samma egenskaper av begreppet	- Lång etikett (>2 ord) - Alla attribut kan inte förklara samma egenskaper av begreppet
Sammanhang	- Samtliga attribut har en intern logik mellan varandra - Samtliga attribut har ett funktionellt samband mellan varandra	- Något attribut saknar intern logik - Något attribut saknar ett funktionellt samband
Differentiering	- Begreppet kan avgränsas från andra närliggande begrepp inom samma område	- Begreppet går inte att avgränsa från andra närliggande begrepp inom samma område
Djup	- Kan begreppets likartade egenskaper packas samman	- Kan begreppets likartade egenskaper inte packas samman
Teoretisk nytta	- Begreppet bidrar till klassificera, beskriva och avgränsa teoribildning	- Begreppet kan inte bidra till att klassificera, beskriva och avgränsa teoribildning
Praktisk nytta	- Inga tidigare begrepp existerar som definierar företeelsen - Gör inga anspråk på närliggande begrepp - Ingen ny etikett sätts på ett existerande begrepp	- Existerande begrepp finns som definierar företeelsen - Gör anspråk på närliggande begrepp - Sätter ny etikett på ett existerande begrepp

Tabell 1. Anpassade analysverktyg

4 Analys

Kapitlet kommer stegvis att analysera teorins kriterier utifrån det anpassade analysverktyget som är framtaget för uppsatsen. Kapitlet avslutas med en sammanställning av analysens resultat.

4.1 Analys av familjaritet

Familjaritet syftar till att ge en förståelse för hur tröskelbegreppet är intuitivt tydligt utifrån definitionerna som finns för begreppet. Detta analyseras inledningsvis genom att begreppets definition jämförs mellan analysenheterna. Utifrån resultatet av sammanställningen kommer begreppets kärnfulla betydelse tas fram för att jämföra om begreppet har en överstämmande definition. Slutligen jämförs begreppets nuvarande definition med den lexikala betydelsen av begreppet.

Hög familjaritet uppfylls om alla analysenheter har överensstämmande definitioner som gör dem intuitivt tydliga och hur bra de passar in i sitt sammanhang.

Om analysenheternas definitioner inte överensstämmer med varandra tyder detta enligt Gerring på att begreppet är otydligt då det åsyftar olika fenomen och erhåller därmed *låg familjaritet*.

4.1.1 Analysenheternas definition av tröskelbegreppet

Analysenheternas definition av tröskelbegreppet har hög familjaritet mellan varandra, avseende att dess definitioner överensstämmer och står inte i motsats till varandra som kan ses i tabell 2.

Utifrån definitionen existerar tröskelbegreppet för att kunna beskriva hur det militära maktmedlet tillsammans med övriga maktmedel skall verka krigsavhållande.

Försvarsmaktens perspektivstudie 2016-2018	Militärstrategisk doktrin	Försvarsmaktens strategiska inriktning 2015 Ä2
Med ”tröskeleffekt” menas att det militära maktmedlet i samverkan med övriga maktmedel ska verka krigsavhållande (Försvarsmakten, 2018, s. 32).	Det militära maktmedlet i samverkan med övriga maktmedel syftar i första hand till att verka krigsavhållande , det vill säga att skapa tröskeleffekt (Försvarsmakten 2016, s. 8).	För att verka avhållande emot angrepp på Sverige och Sveriges integritet ska Försvarsmakten upprätta och vidmakthålla en militär tröskel . Genom förmåga att möta ett väpnat angrepp skapar försvaret tillsammans med politiska, diplomatiska och ekonomiska medel en tröskel för den som skulle vilja angripa Sverige , eller utöva påtryckningar med militära och andra maktmedel. Syftet är att kostnaden för angrepp ska bli så hög att det inte uppväger vinsterna (Försvarsmakten, 2019, s. 18).
Alternativa definitioner i texten		
Den krigsavhållande tröskeleffekten bygger ytterst på en trovärdig förmåga att genomföra försvarsoperationer. Detta innebär att en potentiell angripare på grund av sin uppfattning eller osäkerhet om svensk förmåga och uthållighet tvingas till vägval som är gynnsamma ur svensk synvinkel, som att avstå från eller avbryta angrepp och provokationer (försvarsmakten, 2018, s. 32).	Tillsammans med övriga totalförsvaret ska det militära försvaret först och främst utgöra en tröskel för den som vill angripa eller utöva påtryckningar på Sverige. Detta ska åstadkommas genom trovärdighet i krigföringsförmågan och vidare förstärkas genom tillgänglighet av dugliga krigsförband och vårt nära samarbete tillsammans med andra myndigheter, företag, stater och organisationer. Målet är att tydliggöra att angrepp på Sverige medför orimliga kostnader för en angripare och därmed verka krigsavhållande (Försvarsmakten, 2016, s. 9, Försvarsmakten, 2019, s. 5).	

Tabell 2. Definitioner av tröskelbegreppet

Det mest framträdande attributet i alla analysenheter är *krigs- avhållande* vilket intuitivt referera till den samlade förmågan att hålla en part utanför krig. MSD 16 likställer krigsavhållande med tröskeleffekt. I analysenheterna sammanskrivs attributet vid olika tillfällen för att förklara begreppet, *krigs-* och *avhållande tröskeleffekt* som ett begrepp som är en upprepning av två synonyma ord. I upprepningen av två ord med samma betydelse blir orden mellan varandra redundanta. I denna kontext fungerar krigs-avhållande som ett förstärkningsord av tröskelbegreppet.

Det andra attributet som överensstämmer mellan analysenheterna är hur *det militära maktmedlet verkar tillsammans med andra maktmedel*. Här får begreppet en ganska stor vidd – förutom att beskriva den militära aspekten även inräkna politiska, diplomatiska och ekonomiska medel vilket tar det till en mer allomfattande dimension.

Samtliga analysenheter har innebörder som korrelerar med – *kostnaden för ett angrepp mot Sverige ska bli så hög att det inte uppväger vinsterna*⁴. (Försvarsmakten, 2015, s.9 och Försvarsmakten, 2019, s. 5). Detta är, menar texterna, syftet med en militär tröskel.

4.1.2 Lexikal betydelse

Enligt Gerring skall den lexikala betydelsen ses som en klassificering av begreppets mest karaktäristiska definition. Om flera termer finns med likanande betydelser, gäller här att finna termen med mest gemensamt värde. (Gerring, 1999, s. 369)

Som det framgår av analysenheternas definitioner, finner vissa analysenheter krigsavhållande som en synonym till tröskeleffekt, där av undersöks även lexikal betydelse av *avhålla*⁵.

Nedan ges den senaste definitioner från Svenska Akademiens ordbok, SAOB:

TRÖSKEL *trös' kel*, r. l. m., best. **tröskeln**

1) tvärgående upphöjning (av trä l. sten o. d.) som bildar dörrkarms bottenstycke, med syfte att sluta tätt intill dörr (o. därför ofta konstruerad med en fas, i två nivåer) [...]

2); särsk. dels om sådan upphöjning som uppfattas som gräns(markering) (mellan ute o. inne l. mitt o. ditt) [...] a) i mer l. mindre utvidgad l. metonymisk anv.; särsk. med tanke på tröskels egenskap att fungera som skiljelinje mellan ute o. inne l. mellan rum, (rums- l. hus-)gräns; äv. om området kring en tröskel betraktat ss. ingång till bostad, i sht det egna hemmet.

[...] 2) [...] a) om ngt som utgör gräns l. övergång l. inledning o. d. till ngt.

a) början l. inträde till ngt nytt l. otillåtet o. d., i sådana uttr. som *överstiga* l. *beträda* l. *stiga över tröskeln*; äv. i förb. med *på*, särsk. i uttr. *stå på tröskeln*, vara på gränsen (till ngt).

b) hinder l. nivå (som skall passeras resp. uppnås för viss effekt) [...]

(2 b, c) -EFFEKT. effekt (se d. o. 2) som innebär motstånd l. hinder. (SAOB, Spalt T 3018 band 35, 2009)⁶

AFHÅLLA *a³ v-hol² a (a`fhålla Weste)*, v. -er, -höll, -höllo, -hållit, -hållen (se för öfr. **HÅLLA**). vbalsbst. -ANDE (äfv. i refl. bet.), -ELSE (mindre br.; åtm. numera bl. i refl. bet.; se **I 2 a** i slutet), -NING (Lind (1738, 1749, under a b h a l t u n g); numera bl. i bet. II); jfr **AFHÅLL**. [...]

2) hindra (ngn från att deltaga i l. befatta sig med l. njuta af l. företaga l. utföra l. vara ngt) (SAOB, Spalt A 249 band 1, 1898)⁷

---

⁴ Anledningen till att båda har exakt samma alternativa definition är för att FMSI refererar till MDS 16 och beskriver *Militärstrategiskt koncept – Sverige skall försvaras*

⁵ Krigsavhållande finns inte som ord i SAOB.

⁶ Svenska Akademiens ordbok 1[Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.saob.se/artikel/?seek=tröskel&pz=1>. Hämtdatum 2020-05-04

⁷ Svenska Akademiens ordbok 1[Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.saob.se/artikel/?seek=afhålla&pz=1>. Hämtdatum: 2020-05-04

Den lexikala betydelsen av tröskel är således något som utgör gräns, övergång eller inledning till något nytt eller olovligt. Det kan även vara något som man behöver ta sig över.

Tröskeleffekt lägger till att det kan vara ett hinder, nivå eller motstånd som skall passeras för att uppnå viss effekt. Detta överensstämmer med termen *avhållas* definition att hindra någon för att delta, befatta sig med eller utföra, vilket gör att vi kan betrakta tröskeleffekt och avhålla som synonyma i sin definition.

Sammanfattningsvis så klassas är tröskelbegreppet samlade definition ur analysenheterna; att *verka krigsavhållande* är en funktion hur *det militära maktmedlet verkar med full effekt tillsammans med andra maktmedel*. Detta medför att *kostnaden för angreppet ska bli så hög att det inte uppväger vinsterna för en angripare*.

Det här är tröskelbegreppets kärnfulla betydelser i fortsatt analys, övriga attribut betraktas som perifera, d v s de tillför inte något för begreppet kärnbetydelse utan tillskriver sig endast till begreppet.

4.2 Analys av återhållsamhet

Detta kriterium syftar till att analysera begreppets etikett i förhållande till mängden attribut. Med attribut menas de betydelser som tillskrivs ett begrepp. Genom att identifiera dessa kan ett begrepp brytas ner i mindre delar.

I detta analyssteg kommer alla tröskelbegreppets perifera attribut definieras, d v s de attribut som inte utgör den kärnfulla betydelsen ur samtliga analysenheter. Samtliga attribut sammanställs i tabell 3, och är en sammanslagning av de mest förekommande attributen i analysenheterna som har en likande betydelse och omfattar samma kontext – att beskriva tröskelbegreppen. För att pröva om attributen kan paketeras samman till en och samma betydelse görs ett försök att gruppera dessa i utifrån begreppets kärnfulla betydelser.

Dessa förstås som att *verka krigsavhållande*, är en funktion hur *det militära maktmedlet verkar med full effekt tillsammans med andra maktmedel*. Syftet men detta är att *kostnaden för angreppet ska bli så hög att det inte uppväger vinsterna för en angripare*.

Perifera attribut	Paketerade perifera attribut i förhållande till kärnbetydelsen
<ul style="list-style-type: none"> - Tillsammans med övriga totalförsvaret - Krigsavhållande i närområdet - Trovärdighet i krigsföringsförmågan - Tillförsel av nya förmågor - Avskräckning som central del - Förmågan till väpnad strid är grunder för avskräckning - Förmåga till de-eskalation av en konflikt - Offensiva i fred och kris - Korrekt situationsuppfattning - Kunna upptäcka fiendlig handling och knyta denna till en aktör, i alla domäner inkl cyberdimensionen - Försvarsmakten genom sitt uppträdande och förmågor ska få en eventuell motståndare att undvika, exempelvis genom att ändra sina planer och/eller avbryta fiendliga eller provocerande handlingar - Korrekt situationsuppfattning för att vidta rätt åtgärder - Alltid hävda territoriell integritet - Tillgängliga krigsförband - Krigsdugliga krigsförband - Rätt utrustad personal - Operativt rörliga krigsförband - System för beredskap och mobilisering - Nära samarbeten med andra myndigheter - Nära samarbetet med andra nationer - Nära samarbete med organisationer - Uthållighet - Visa vilja - Trovärdig gråzonshantering - Förmåga att genomföra försvarsoperationer - Hävda Sveriges rättigheter. - Hävda Sveriges intressen. - FM uppfattas som trovärdig internationellt - FM uppfattas som trovärdig av den egna befolkningen 	<p style="text-align: center;"><u>Verka krigsavhållande</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Krigsavhållande i närområdet - Trovärdighet i krigsföringsförmågan - Betydande motståndskraft - Storlek och innehåll - Tillförsel av nya förmågor - Offensiva i fred och kris - Förmåga att genomföra försvarsoperationer - Offensiva i fred och kris - Avskräckning är en central del <p style="text-align: center;"><u>Kostnaden för angreppet ska bli så hög att det inte uppväger vinsterna</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Avskräckning som central del - Förmågan till väpnad strid är grunder för avskräckning - Förmåga till de-eskalation av en konflikt - Korrekt situationsuppfattning - Kunna upptäcka fiendlig handling och knyta denna till en aktör, i alla domäner inkl cyberdimensionen - Trovärdig gråzonshantering <p style="text-align: center;"><u>Det militära maktmedlet verkar tillsammans med andra maktmedel</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Tillsammans med övriga totalförsvaret - FM uppfattas som trovärdig internationellt - FM uppfattas som trovärdig av den egna befolkningen - Visa vilja - Hävda Sveriges intressen - Hävda Sveriges rättigheter - Korrekt situationsuppfattning för att vidta rätt åtgärder - Alltid hävda territoriell integritet - Tillgängliga krigsförband - Krigsdugliga krigsförband - Rätt utrustad personal - Operativt rörliga krigsförband - System för beredskap och mobilisering - Nära samarbeten med andra myndigheter - Nära samarbetet med andra nationer - Nära samarbete med organisationer

Tabell 3. Attributsammanställning

Eftersom begreppet innefattas både av tröskel- och tröskeffekt, får begreppet en lång etikett, d v s att den innehåller fler än ett ord. De olika ändelserna har i analyserande texter inte något särskiljande betydelse, utan används för att beskriva ett och samma fenomen – det krigs-avhållande militära maktmedel generellt. Dock är det mest

förkommande att tröskeleffekt beskriver detta fenomen.⁸ Tröskelförmåga eller tröskelförsvar används inte vid något tillfälle i analysenheterna. Vidare menar Gerring att ett komplext begrepp inte kan ha ändlösa betydelser och attribut, utan med en effektiv sammanslagning av alla attribut kan begreppet beskriva ett komplext fenomen.

Komplexiteten i tröskelbegreppet kan i slutändan leda till missförstånd som tidigare nämnts, där Gerring menar att ett begrepp som inrymmer en effektiv sammanslagning av alla attribut, kan beskriva ett komplext fenomen – vilket medför att etiketten och inte begreppet är sparsamt (Ibid, s. 372).

Utifrån teorin är tröskelbegreppet otydligt eftersom det kan användas utan att åsyfta alla attribut. Den långa raden av betydelser skapar en otillräcklig semantisk betydelse och uppfyller inte kriterierna som är uppsatta för sparsamhet. (Ibid, s. 371).

4.3 Analys av sammanhang

Vid komplexa begrepp kan det vara svåra att särskilja attributen och en viss överlappning mellan kännetecknande attribut kan inte alltid undvikas.

I de undersökta analysenheterna har text med *tröskel och tröskeleffekt*, valts ut i syfte att hitta definitioner och tillhörande attribut. Eftersom det finns en mängd attribut till begreppet i de undersökande analysenheterna, (som redovisas i 4.2 Analys av återhållsamhet) har jag klassificerat dessa attribut i två olika dimensioner; tröskelbegreppet som *dynamisk process* och som *slutprodukt*. Med attribut som tillhör dimensionen dynamisk process försöker jag att definiera begreppet utifrån vad det skulle kunna *vara* (hur man ökar vissa förmågor, hur man vill uppfattas i fråga om trovärdighet etc.). Attribut som identifieras som slutprodukt menas vad begreppet i realiteten är (t ex tillgängliga krigsförband, rätt utbildad personal etc.) Detta i syfte att kunna kontextplacera attributen för att tydliggöra skillnaden och i förlängningen till att kunna analysera den funktionella relationen mellan attributen. Frågor ställda till texten är:

Hur beskrivs begreppet i texten vad begreppet vill vara? (Dynamisk process)

Hur beskrivs begreppet i texten vad det är? (Slutprodukt)

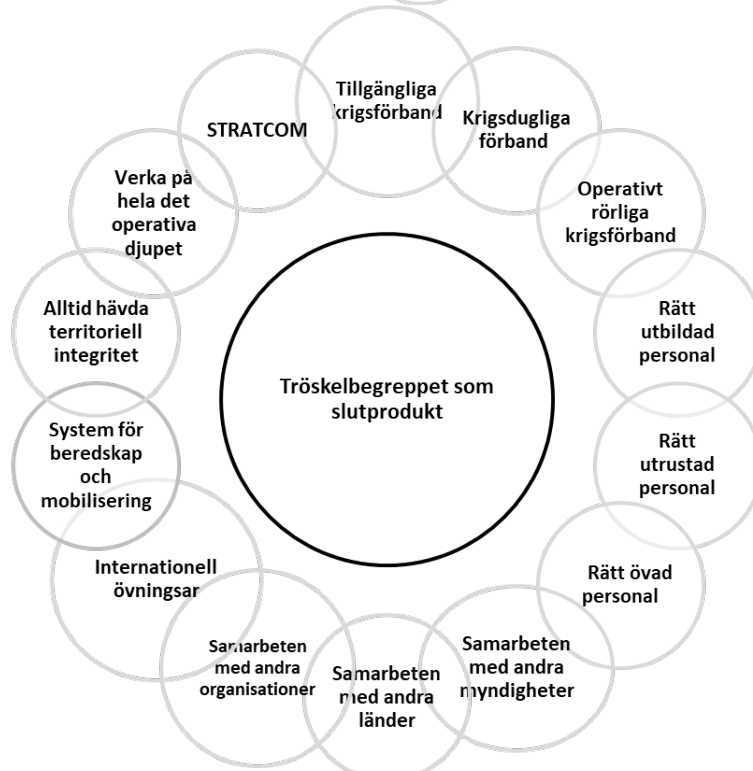
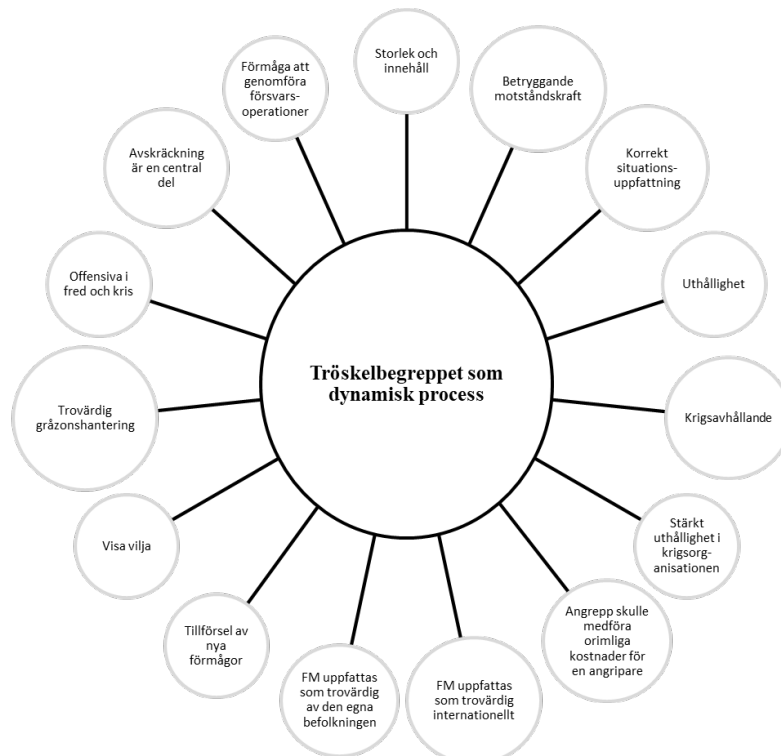
Sammanställning av analysenheternas klassificering, samlade attribut och sammanhang emellan ses i figur 1 och 2.

---

⁸ *Tröskeleffekt* förekommer 16 gånger i Perspektivstudien 2016-2018 och tröskel vid ett tillfälle. I MSD 16 förekommer tröskeleffekt 6 gånger och tröskel vid 5 tillfällen. FMSI använder tröskeleffekt vid 14 tillfällen, medan tröskel används 8 gånger.

Tröskel förekommer även i för att beskriva hur låg tröskel en angripare har för att använda militära maktmedel mot Sverige.

Figur 1. Dynamisk process utan interna samband

Figur 2. Slutprodukt med interna samband

Det finns ett internt samband när man försöker beskriva förmågor som är uttryckta som en slutprodukt av tröskelbegreppet, exempelvis system för beredskap och

mobilisering, operativt rörliga förband, rätt utbildad personal, rätt utrustad personal etc. Detta kan kopplas till de kärnfulla betydelseerna av begreppet på ett logiskt sätt – att konkret beskriva olika militära förmågor, vad de är och hur de kan användas som maktmedel.

När man analyserar attributen som beskriver begreppet som dynamisk process blir de interna sammanhangen mer avvikande. I kontexter när man försöker beskriva och tillskriva betydelser av begreppet, vad man vill att det ska vara blir attributen mer diffusa och ologiska. För att förstå detta i Försvarmakten kontext så kan detta vara ett försök inrymma allt som omfattas av militär krigföringsförmåga. I Försvarmakten ska den förstås som *”helheten mellan konceptuella, fysiska och moraliska faktorer som genom en växelverkan mellan egen och antagonisters samlade förmåga”* (Försvarmakten, 2016, s. 25-26).

Ett exempel för att påvisa att logiskt internt samband saknas är hur analysenheterna beskriver hur man höjer en angriparens kostnadskalkyl för att avbryta ett potentiellt angrepp. Försvarmaktens strategiska inriktning beskriver det som:

”Ett trovärdigt försvar är en förutsättning för att driva och hävda en trovärdig säkerhetspolitik. En övertygande tröskel är kärnan i Försvarmaktens doktrin och tillräcklig uthållighet är centralt för densamma” (Försvarmakten, 2019, s. 19).

Detta korrelerar inte med Perspektivstudiens beskrivning av samma förhållande; *”Den krigsavhållande tröskeeffekten bygger ytterst på en trovärdig förmåga att genomföra försvarsoperationer. Detta innebär att en potentiell angripare på grund av sin uppfattning eller osäkerhet om svensk förmåga och uthållighet tvingas till vägval som är gynnsamma ur svensk synvinkel, som att avstå från eller avbryta angrepp och provokationer”* (Försvarmakten, 2018, s. 32).

Militärstrategisk doktrin 16 tar ytterligare ett grepp på samma kontext fast med adderar avskräckning som ett attribut.

”Säkerhetspolitikens yttersta syfte är att värna medborgarnas och landets suveränitet, frihet och oberoende. Målsättningarna för Försvarmakten är att vara krigsavhållande i närområdet. För att nå detta mål är avskräckning en central del av Försvarmaktens tröskeeffekt. Förmågan till väpnad strid är grunder för försvarmaktens avskräckningseffekt. Med avskräckning menas att Försvarmakten genom sitt uppträdande och förmågor ska få en eventuell motståndare att undvika, exempelvis genom att ändra sina planer och/eller avbryta fientliga eller provocerande handlingar” (Försvarmakten, 2019, s. 33).

Notvärdigt i MSD 16 är att attribut som avskräckning är en central del av begreppets innebörd används för att förklara hur man ska förebygga krig och i förlängningen ökar angriparens kostnadskalkyl för att avstå att angripa Sverige.

I texten blir termen ”tröskel” och avskräckning synonyma som Dalsjö även pekade på i sin rapport, där han menade att tröskel också kan ha betydelser som inte innefattas av begreppet avskräckning. Här hävdar Dalsjö att avskräckning ligger logiskt före ett angrepp, men att tröskel kan ha effekt senare i händelseutvecklingen om avskräckningen misslyckas, som ligger logiskt efter en angriparens beslut om angrepp. (Dalsjö, 2017, s. 15).

Sammanfattningsvis kan analysen ge vid handen att kriteriets sammanhang är låg eftersom sammankopplingen mellan attributen inte är logiska eller har en funktionell koppling mellan varandra.

Detta beror på att begreppet tillskrivs för många attribut som gör det intuitivt oklart.

4.4 Analys av differentiering

Analysen av tröskelbegreppets differentiering syftar till att identifiera hur begreppet avgränsar sig från närliggande begrepp inom ett område med liknande termer. Inledningsvis kommer närliggande begrepp att identifieras genom att analysera vad den kärnfulla betydelsen innebär för tröskelbegreppet för att hitta jämförande objekt. För att få fram ett resultat tydliggörs skillnaderna mellan begreppen. För att uppfylla detta kriterium kan tröskelbegreppet särskiljas från närliggande begrepp.

I resultatet av den tidigare analysen av begreppet i fokus har framkommit hur relativt sett vid betydelse definitionen av begreppet är. För att återgå till den kärnfulla betydelsen syftades till att bryta ner den ytterligare:

“Att verka krigsavhållande, är en funktion hur det militära maktmedlet verkar med full effekt tillsammans med andra maktmedel. Detta syftar till att kostnaden för angreppet ska bli så hög att det inte uppväger vinsterna för en motståndare.”

Det innebär att det militära maktmedlet behöver förhålla sig till andra maktmedel. Andra maktmedel i detta sammanhang är politiska- och ekonomiska maktmedel. Alla sammanförs under den svenska säkerhetsstrategin, som i sin tur är underordnad Sveriges säkerhetsmålsättningar (Westberg, 2016, s.23). Den politiska viljan är överordnad alla maktmedel och utvecklar säkerhetsmålen. Därför är det av intresse att undersöka vart det militära maktmedlet passar in i Sveriges säkerhetsmålsättningar.

Den svenska säkerhetsmålsättningen beskrivs av den nationella säkerhetsstrategin (Regeringen, 2017, *Nationella säkerhetsstrategin*, s. 6) enligt följande: *”Målet för vår säkerhet är att värna vår befolknings liv och hälsa, liksom samhällets funktionalitet, samt förmågan att upprätthålla grundläggande värden som demokrati, rättsäkerhet och mänskliga fri-och rättigheter. En förutsättning för att kunna uppnå dessa mål är att vårt lands politiska oberoende och självständighet säkras samt vår territoriella integritet kan upprätthållas.”*

Avseende det militära maktmedlet realiserar sig detta senare i den nationella säkerhetsstrategin: *”Ytterst ska det militära försvaret kunna möta ett väpnat angrepp. Tillsammans med politiska, diplomatiska och ekonomiska medel skapar försvaret en tröskel för den som skulle vilja angripa Sverige eller utöva påtryckningar”* (Regeringen, 2017, *Nationella säkerhetsstrategin*, s. 17).

Underförstått innefattas tröskelbegreppet i säkerhetsstrategin och inbegriper på så vis en stor del av det breda perspektivet på säkerhet som en övergripande betydelse, vilket gör det är svårt med en gränsdragning för vart tröskelbegreppet särskiljs från den nationella säkerhetsstrategin och inte.

Även när det gäller den kärnfulla betydelsen av att öka kostnaden för att ett angrepp ska bli så hög att det inte uppväger vinsterna för en motståndare, går inte att särskilja enbart till tröskelbegreppet eller det militära maktmedlet. För att uppnå detta behöver alla maktmedel överlappa och åter igen blir den obestämda gränsdragningen mellan var begreppet underkastas i säkerhetsstrategin och inte.

Tröskelbegreppet gränser är svåra att definiera eftersom begreppet inrymmer en så bred definition – fenomenen hur man försvarar Sverige i fred, kris och krig. Därför blir begreppet svårt att differentiera från närliggande begrepp inom hela spektret som omfattar svensk säkerhetspolitik. I vissa fall är begreppet innefattat av ett större begrepp som nationella säkerhetsstrategin. I andra fall ligger det utanför och beskriver enbart det militära maktmedlet. Därför uppfyller det inte begreppet differentiering eftersom det inte går att avgränsa mellan andra närliggande begrepp inom samma område.

4.5 Analys av djup

I analysen av begreppets djup undersöks analysenheter gemensamma egenskaper med dess betydelse, men även möjligheten att paketera samman attribut som är likvärdiga. Ju större antal attribut som delar betydelse av ett fenomen, desto större djup har begreppet (Gerring 1999, s.380).

Som redovisats i analysen av återhållsamhet och sammanhang har en kategorisering skett av tröskelbegreppet och detta ger det djup enligt Gerrings teori. I dessa steg har analysenheter attribut blivit sammanslagna (se tabell 3).

Oavsett om tröskelbegreppet inte uppfyllde kriterierna i analys av sparsamhet, står detta inte i strid med detta kriterium, eftersom djupet i begreppet hänvisar till egenskaper som kan vara definierade eller tillhörande (Ibid).

Bra begrepp identifierar sekundära kategorier enligt teorin och i tröskelbegreppets kategorier går dessa att identifieras utifrån begreppets kärnfulla betydelser, d v s hur det militära maktmedlet tillsammans med andra maktmedel verkar krigsavhållande vilket då medför att begreppet får ett stort djup. Man kan inte säga att tröskel i kontexten krigsavhållande enbart är militära maktmedel, utan hur dessa korrelerar med andra maktmedel som har egna attribut och egenskaper. Detta gör även att tröskelbegreppet inte bara får ett djup utan även en större spännvidd.

4.6 Analys av teoretisk nytta

Den teoretiska nyttan av tröskelbegreppet analyseras utifrån hur begreppet bidrar till formulering av teorier.

Som tidigare forskning pekar på finns det begränsad forskning inom området. Detta gör att det finns utrymme för teoribildning inom området och i förlängningen borde begreppet tillföras i militärteoretisk diskurs.

I en av analysenheten, MSD, gör man vissa anspråk på att sammanföra olika militärteoretiska tankegångar för vägledning om hur Försvarsmakten bör tänka

avseende begreppets innebörd som i tidigare analys är definierat som hur det militära maktmedelet i samverkan med andra maktmedel för att verka krigsavhållande.

Teorier behöver begrepp för att kunna klassificera, beskriva och avgränsa teoribildning som nämns i inledningen. I tröskelbegreppets fall finns ett stort djup i begreppet, men även en stor spännvidd i dess definition. Här kan framtida teoribildning bidra med att avgränsa och tydligare klassificera vad som inryms i begreppet.

Tröskelbegreppet bidrar till detta och enligt den valda teorin uppfylls kriteriet hög teoretisk nytta inom det område det verkar i (Ibid, s. 381-382).

4.7 Analys av praktisk nytta

I sista kriteriet analyseras vilken påverkan begreppet kan ha på närliggande begrepp inom ett område.

Under avsnittet som handlade om begreppets differentiering, gav analysen att tröskelbegreppet har låg differentiering på grund av att det innefattas av obestämbara gränsdragningar för att beskriva de abstrakta fenomenen – hur man försvarar Sverige i alla konfliktdimensioner. Ett annat problem är att begreppet innefattar ett annat begrepp inom det säkerhetspolitiska området, där avgränsningar är svåra att göra.

Dock lider begreppet av ett internt problem. Tröskelbegreppet inkräktar på ett av sina interna attribut – *krigsavhållande*, som i tidigare analys har klassats som synonymt med tröskelbegreppet. Oftast används orden tillsammans som en förstärkning av tröskelbegreppet för att ge en bättre slagkraftigare intuitiv betydelse. I perspektivstudien används krigsavhållande vid nio tillfällen, vid fyra av dessa sammanskrivs båda begreppen. Termen *avhålla* förekommer tre gånger i perspektivstudiens text.

FMSI använder i huvudsak avhållande som förekommer vid fem tillfällen, och krigsavhållande endast vid två. Analysenheten sammanskriver inte de båda begreppen. I MSD16 används krigsavhållande vid fyra tillfällen. I Överbefälhavarens förord likställs krigsavhållande med tröskeleffekt (Försvarsmakten, 2016, s. 1).

Vilket begrepp som historiskt inkräktar på vilket är här egentligen inte intressant, utan att nyckelbegreppet behöver en synonym för att beskriva sitt sammanhang.

Tröskelbegreppet kan här utifrån teorin ses som ett begrepp som omformulerats för att på bekostnad av ett annat begrepps (krigsavhållande) funktionalitet, och gör anspråk på att vara nyckelbegrepp utan bidragit till någon ny funktion för fenomenet.

Det enda som tillförts är en ny etikett.

Därav uppfylls inte kraven för praktisk nytta i detta kriterium.

4.8 Sammanfattning av analysen

	Uppfylls	Uppfylls inte
Familjaritet	X	
Återhållsamhet		X
Sammanhang		X
Differentiering		X
Djup	X	
Teoretisk nytta	X	
Praktisk nytta		X

Tabell 4. Sammanfattning av analysen

5 Avslutning

I detta kapitel besvaras uppsatsens frågeställning, dragna slutsatser redovisas och förslag på framtida forskning.

5.1 Svar på forskningsfrågan

Frågeställningen som uppsatsen skall besvara är:

- *Hur kan man förstå tröskelbegreppet inom Försvarmakten utifrån John Gerrings begreppsutredande modell?*

Utifrån kriterierna *familjaritet* och *sammanhang* i analysen togs begreppets kärnfulla betydelse fram på grundval av analysenheternas mest överensstämmande definitioner av begreppet. Detta resulterar följaktligen att inom Försvarmakten kan tröskelbegreppet förstås som:

- *Att verka krigsavhållande, är en funktion av hur Försvarmakten ska upprätthålla och vidmakthålla det militära maktmedlet så att det verkar med full effekt tillsammans med andra maktmedel. Syftet är att detta ska medföra att kostnaden för angreppet ska bli så hög att det inte uppväger vinsterna för en angripare.*

Sammanfattningsvis så erhåller tröskelbegreppet *hög familjaritet* då definitionerna mellan analysenheterna överensstämmer med varandra (Gerring, 1999, s.368).

I Kriteriet *återhållsamhet* uppfyller begreppet inte de krav som teorin ställer, eftersom det kan användas utan att åsyfta alla attribut och att begreppet innehar en lång etikett vilket tillsammans skapar en ofullständig semantisk betydelse (Ibid, s. 371).

Eftersom det saknas logiska och funktionella interna samband mellan alla attributen uppfylls inte kriteriet *sammanhang* i det som Gerring hävdar är det viktigaste steget i hans teori om goda begrepp. I och med att de interna logiska sambanden inte korrelerar resulterar detta i att begreppet kan uppfattas som intuitivt otydligt (Ibid, s. 373).

Vidare uppfylls inte kriteriet *differentiering* eftersom begreppet delvis innefattas i begreppet nationell säkerhetsstrategi och att det är svårt att avgränsa var den naturliga gränsen går mellan var begreppet innefattas i ett annat begrepp eller när det särskiljs (Ibid, s.376).

Det finns ett stort *djup* i begreppet tröskeleffekt och det går att kategorisera eftersom djupet hänvisar till att den stora mängden attribut som tillskrivs

begreppet. Det stora djupet i begreppet skulle enligt Gerrings modell bidra med bättre genomslagskraft i den vetenskapliga kommunikationen (Ibid, s.380).

Begreppets uppfyller *teoretisk nytta* och är relevant för vidare teoribildning inom såväl krigs- och samhällsvetenskapen, eftersom begreppets omfattande djup och spännvidd tillåter vidare klassificering, kategorisering och avgränsningar (Ibid, s. 381-382).

Slutligen fick begreppet låg *praktisk nytta* beroende av att begreppets definition går in i närliggande begrepp medför detta att användbarheten blir tvetydig, eftersom det finns andra begrepp att använda (Gerring, s. 380-381).

5.2 Slutsatser

Tröskelbegreppet försöker beskriva inte ett, utan tre svåra fenomen – hur man ska försvara Sverige i fred, kris och krig. Att sammanfatta allt det med ett begrepp är svårt eftersom fenomenen är abstrakta företeelser och innefattar så mycket, därför blir begreppet obestämbar eftersom gränsdragningen är så otydlig var detta startar och slutar. På så sätt får begreppet en stor kostym att fylla och en stor spännvidd att täcka. Enligt Gerring är dock bredd i ett begrepp av godo, eftersom det är meningsfullt att se bredden som ett kriterium för slutsatser i den samhällsvetenskapliga kontexten, snarare än begreppet i sig. Den relevanta frågan är var den naturliga gränsdragningen ligger. (Gerring, 1999, s. 385-386)

I uppsatsens analys framgår att begreppet även lider av en stor mängd attribut och att dessa inte alltid hänger ihop minskar det logiska och funktionella sammanhanget av tröskelbegreppet. Avsaknaden av internt sammanhang är starkt sammanlänkat med att de obestämbara gränsdragningarna, vilket gör att man kan stoppa in och tillskriva begreppet i stort sett vad som helst som berör det övergripande perspektivet på svensk säkerhet.

I detta uppstår en begreppsförvirring i vad begreppet är.

En förklaring på detta är att man inom Försvarsmakten försöker inrymma allt som omfattas av militär krigföringsförmåga. I Försvarsmakten ska den förstås som ”*helheten mellan konceptuella, fysiska och moraliska faktorer som genom en växelverkan mellan egen och antagonisters samlade förmåga*” (Försvarsmakten, 2016, s. 25-26). Dessa skillnader bildar enligt militärstrategiska doktrinen spelrum för handlingar och hur styrka kan riktas mot svaghet (Ibid). De konceptuella faktorerna speglar den mänskliga sidan i sättet att tänka, föreskriva handling som resulterar i doktriner, lagrum eller policy.

De moraliska faktorerna beskriver den mänskliga aspekten av t ex vilja, ledarskap, etik, tålighet och utbildning.

De fysiska faktorerna av krigföringsförmåga beskriver stridskrafternas numerär, materiella tillgång och tekniknivå. Fysiska faktorer är enklast att beskriva och

jämföra och kan härröra till en slutprodukt, medan konceptuella och moraliska härleds mer till en process och det är i sammanblandningen av dessa som otydlighet uppstår. I detta arbete valde jag att dela in attributen till begreppet i två olika dimensioner för att lättare kunna bringa reda i den digra floran. *Tröskelbegrepp som slutprodukt* är enklare att intuitivt förstå. Dessa är enkla att avgränsa eftersom den perceptiva föreställningen går att relatera till. När det kommer till dimensionen *tröskelbegreppet som dynamisk process* blir den perceptiva föreställning svårare att förhålla sig till. Och det är här man ibland kan gå vilse bland begreppets alla attribut. Att föreställa sig vad som innefattar att upptäcka fientlig handling och knyta denna till en aktör, i alla domäner inkl. cyberdimensionen är, jämfört med vad 60 stycken extra JAS 39 Gripen tillför till tröskeleffekten är självklar. Tidsaspekten är även intressant när man diskuterar begreppet som inledningen av avsnittet beskriver. Robert Dalsjö har ju som redan citerats, noterat att begreppet oftast härrör kontexten innan ett angrepp äger rum och efter att en antagonist tagit beslut att genomföra sina avsikter (Dalsjö, 2017, s. 15). En av anledningarna till detta är för att tröskelbegreppet har sina rötter i anpassade avskräckningsteorier och har gemensamma drag med kalla krigets avhållandedoktrin som antogs efter 1972 års försvarsbeslut (SoU 1972:4). Avhållandedoktrinen gick ut på att ett angrepp mot Sverige skulle kräva så stora resurser att fördelarna inte skulle uppvägas av vinsterna med ett angrepp, något som känns igen med begreppet är i fokus. Detta i en tid då Sverige förde en uttalad neutralitets politik och inte förväntades något stöd utifrån. Dagens utmaningar kanske ter sig annorlunda, men i begreppets kanske vanligaste kontext handlar det om att höja tröskeln för en potentiell angripare som oftast står i fokus när begreppet diskuteras. En närliggande företeelse av detta omspannande begrepp är också hur vi sänker tröskeln för att t.ex. ta emot hjälp utifrån. Precis som Gerring menar med bredd i ett begrepp som ett kriterium för slutsatser i den samhällsvetenskapliga kontexten. Det perspektivet får man inte glömma genom att avfärda begreppet som gränslöst och intuitivt otydligt. Det finns ett värde med fenomen som tröskelbegreppet, nämligen att de får oss att reflektera och dra slutsatser, och om det behövs snäva in eller ombilda ett begrepp.

5.3 Förslag på framtida forskning

Bristen på forskning avseende begreppet som har stått i fokus har redan nämnts i inledningen av denna uppsats.

Ett område som de analyserande texterna eller tidigare forskning har tagit upp är hur man definierar hur ambitionsnivåerna för en militär tröskel ställs mot de svenska säkerhetsmålen. En sådan vetenskaplig analys skulle snäva in begreppet och finna dess tydliga naturliga gränser. Detta skulle troligtvis medföra ett tydligare och intuitivare begrepp. Här tror jag att en analys av nivåer av en tröskel inte bara skulle kunna bidra till att identifiera bristförmågor i den nationella kris- och konflikthanteringsförmågan, den skulle också tydliggöra gränser i ansvarsområden för olika samverkande myndigheter i större mån än idag. Vidare skulle en analys kunna bidra med att sortera vilka förmågor som krävs vid vilket tillfälle i alla aspekter av en konfliktdimension, bättre än idag.

6 Referenser

Andrén, Krister, 2014, Krigsavhållande tröskelförmåga. Det svenska försvarets glömda förmåga, FOI-R—3852—SE, ISSN: 1650-1942

Dalsjö, Robert, 2017, *Fem dimensioner av tröskelförsvaret*, FOI-R-- R4458—SE, ISSN:1650-1942

Edström, Håkan & Gyllensporre, Dennis, 2014, *Svensk försvarsdoktrin efter kalla kriget- förlorade decennier eller vunna insikter?*, Stockholm, Santérus Academic Press

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Towns, Ann, Wängnerud, Lena , *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, uppl. 5:2, Stockholm, Wolters Kluwer Sverige AB

Försvarsmakten, *Försvarsmaktens Strategiska Inriktning 2015 ändringsutgåva 2* (FMSI 2015 Ä2), FM2015-1597:12

Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin 16*, 2016, FMV, FSV Grafisk produktion

Gerring, John, 1999, *What Makes a Concept Good? A Criterial Framework for Understanding Concept Formations in the Social Sciences*. Polity, Vol. 31, The University of Chicago press on behalf of the Northeastern Political Science Association

Goldmann, Kjell 2013, *Femton politiska begrepp*, Lund, Studentlitteratur AB

Lindström, Madelene; Lindvall, Fredrik, 2015, *Vill du ha fred rusta för krig. Perspektiv på en svensk tröskel*, FOI-R-4047—SE, ISSN: 1650-1942

Regeringen, Förvarsberedningen, Ds 2019:8 *Värnkraft - Inriktning av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021-2025*, ISBN: 9789138249284

Sartori, Giovanni (red.), *Guidelines for Concept Analysis - Social science concepts, a systematical analysis*, Sage Publications, Beverly Hills, California, 1984.

Westberg, Jacob, 2015, *Svenska säkerhetsstrategier*, uppl. 1:2 Lund, Studentlitteratur AB

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Försvarsmakten 1 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.forsvarsmakten.se/sv/om-forsvarsmakten/varderingar-och-vision/vision/>. Hämtdatum: 2020-04-12

Svenska Akademiens ordbok 1 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.saob.se/artikel/?seek=tröskel&pz=1>. Hämtdatum 2020-05-04

Svenska Akademiens ordbok 2 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.saob.se/artikel/?seek=afhålla&pz=1>. Hämtdatum: 2020-05-04

Regeringen 1 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/48e36d/contenassets/aO2552ad9de94efcb84154b06ed76f9/nationell-sakerhetsstrategi.pdf>. Hämtdatum: 2020-05-08